ข่าวประชาสัมพันธ์ กรมพัฒนาที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน | กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ | ldd.go.th | กรมพัฒนาที่ดิน | ldd_thai

“ปอเทือง” พืชปุ๋ยสดฟื้นดินหลังนา เพิ่มผลผลิต ลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมี เพิ่มโอกาสสร้างรายให้เกษตรกร

กรมพัฒนาที่ดิน ส่งเสริมการใช้**พืชปุ๋ยสด** โดย**ปลูกปอเทืองหลังการเก็บเกี่ยวข้าว** เพื่อปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่นาข้าว โดยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลายพื้นที่มีลักษณะเป็นดินเนื้อหยาบหรือดินทราย มีอินทรียวัตถุและความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ประกอบกับพื้นที่เกษตรจำนวนมากอยู่นอกเขตชลประทานซึ่งต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก การปลูกปอเทืองและไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด จึงช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุให้กับดิน โครงสร้างดินดีขึ้น ความสามารถเก็บรักษาความชื้นและธาตุอาหารได้มากขึ้น ดินมีความอุดมสมบูรณ์ในระยะยาว

นายสุชล แก้วเกาะสะบ้า รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน และโฆษกกรมพัฒนาที่ดิน กล่าวว่า ปอเทืองสามารถให้มวลชีวภาพสดประมาณ 1.5-5 ตันต่อไร่ และให้ธาตุไนโตรเจนประมาณ 8.7-28.9 กิโลกรัมต่อไร่ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความชื้น และการเจริญเติบโตของปอเทือง การไถกลบปอเทืองจึงเปรียบเสมือนการนำ “โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากธรรมชาติ” ลงไปไว้ในแปลงนา เพราะปอเทืองเป็นพืชตระกูลถั่วที่สามารถสะสมไนโตรเจนไว้ในมวลชีวภาพ เมื่อนำมาไถกลบจะย่อยสลายธาตุอาหารกลับคืนสู่ดิน ช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุและไนโตรเจน ตลอดจนช่วยปรับปรุงสมบัติทางกายภาพ เคมี และชีวภาพของดิน ส่งผลให้ดินร่วนซุยขึ้น เก็บความชื้นและธาตุอาหารได้ดีขึ้น และเอื้อต่อการเจริญเติบโตของข้าวในฤดูผลิตถัดไป

นายคมสัน โคตรสีทา หมอดินอาสาประจำตำบลสุมเส้า อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เกษตรกรต้นแบบใช้ปอเทืองปรับปรุงดิน เชื่อมระบบ “ข้าว–ปอเทือง–พืชใช้น้ำน้อย–ข้าวนาปี” สู่การใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน โดยหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว จะเตรียมพื้นที่และหว่านเมล็ดปอเทืองในอัตรา 5 กิโลกรัมต่อไร่ แล้วไถกลบปอเทืองลงดินในระยะออกดอก ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้เป็นปุ๋ยพืชสด เพื่อให้มวลชีวภาพย่อยสลายและคืนธาตุอาหารสู่ดิน หลังการไถกลบประมาณ 2 สัปดาห์ จะปลูกพืชใช้น้ำน้อย เช่น แตงกวาและถั่วฝักยาว เพื่อสร้างผลผลิตและรายได้ในช่วงฤดูแล้ง เมื่อเก็บเกี่ยวพืชใช้น้ำน้อยแล้ว จึงเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกข้าวนาปีในฤดูกาลถัดไป ทำให้พื้นที่เกษตรมีการหมุนเวียนการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งนายคมสัน มีแนวคิดว่า “ช่วงหลังนา” ไม่ใช่ช่วงที่ต้องปล่อยพื้นที่ว่าง แต่เป็นโอกาสในการฟื้นฟูดินและสร้างรายได้ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถถ่ายทอดและขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อยกระดับการผลิตทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

นางแสงจันทร์ พรหมแสงใส หนึ่งในเกษตรกรต้นแบบ ที่ทำนามาตลอดชีวิต มีพื้นที่ 26 ไร่ เดิมใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว โดยใช้สูตร 16-8-8 จำนวน 12 กระสอบ เริ่มใช้พืชปุ๋ยสดครั้งแรก ปี 2561 โดยการทดสอบ 2 แปลง แปลงที่ 1 ใส่ปุ๋ยเคมี แปลงที่ 2 ใส่ปอเทือง ได้ผลผลิตข้าวเท่ากัน ปีต่อมาลดปุ๋ยเคมีลงเหลือ 3 กระสอบ แต่ยังคงได้ผลผลิตเท่าเดิม หลังจากนั้นจึงตัดสินใจไม่ใส่ปุ๋ยเคมีเลยจนมาถึงปัจจุบัน และสิ่งที่ได้รับคือจากดินที่แข็ง แน่น กลับทำให้ดินนุ่ม ร่วนซุยขึ้น ดินมีชีวิตขึ้น ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 350 กิโลกรัมต่อไร่ ตอนนี้ต้องยอมรับว่าขาดปอเทืองไม่ได้ ซึ่งถ้ามีปอเทืองจะทำให้ชาวนามีความอุ่นใจ

ข้อมูลการศึกษาของกรมพัฒนาที่ดินพบว่า การใช้ปอเทืองเป็นปุ๋ยพืชสดช่วยเพิ่มผลผลิตข้าว กข39 จาก 351 เป็น 494 กิโลกรัมต่อไร่ หรือเพิ่มขึ้นประมาณ ร้อยละ 41 เมื่อเทียบกับแปลงที่ไม่ใส่ปุ๋ย ขณะที่การใช้ปอเทืองร่วมกับปุ๋ยเคมีเพียงครึ่งหนึ่งของอัตราแนะนำ ให้ผลผลิตเฉลี่ย 710 กิโลกรัมต่อไร่ ใกล้เคียงกับการใช้ปุ๋ยเคมีเต็มอัตราแนะนำ

ที่ได้ 699 กิโลกรัมต่อไร่ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของปอเทืองในการช่วยทดแทนธาตุอาหารจากปุ๋ยเคมีบางส่วน อย่างไรก็ตาม ผลผลิตจริงอาจแตกต่างกันตามชนิดดิน พันธุ์ข้าว ปริมาณน้ำ และการจัดการแปลงของแต่ละพื้นที่

ทั้งนี้ การใช้พืชปุ๋ยสด (ปอเทือง) และไถกลบลงในดิน นอกจากช่วยคืนอินทรียวัตถุและธาตุอาหารสู่ดินแล้ว ยังช่วยให้เกษตรกรใช้ประโยชน์จากพื้นที่หลังนาได้อย่างคุ้มค่า สามารถปลูกพืชใช้น้ำน้อยเพื่อสร้างรายได้เสริม ก่อนเข้าสู่ฤดูทำนาปีรอบต่อไป

“พักนา แต่ไม่พักดิน ปลูกปอเทืองเพิ่มพลังดิน ก่อนสร้างรายได้ด้วยพืชใช้น้ำน้อย”

****

ข้อมูลจาก : กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน
(5 พฤศจิกายน 2569)